

Список літератури

1. Ансофф Г. Стратегическое управление / Г. Ансофф ; [пер. с англ.]. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
2. Володькина М. В. Стратегический менеджмент : учеб. пособие / М. В. Володькина. – К. : Знання-Прес, 2002. – 149 с.
3. Мартин А. Г. Проблеми орендних відносин у сільськогосподарському землекористуванні / А. Г. Мартин // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 9. – С. 18–24.
4. Мартин А. Г. Розвиток земельних відносин в Україні у середньостроковій перспективі: цілі та завдання / А. Г. Мартин // Землеустрій і кадастр. – 2010. – № 3. – С. 10–19.
5. Мартиненко М. М. Стратегічний менеджмент : підруч. / М. М. Мартиненко, І. А. Ігнатська. – К. : Каравела, 2006. – 320 с.
6. Мельник Л. В. Стратегічні засади раціонального землекористування в аграрних формуваннях / Л. В. Мельник // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Серія «Економічні науки». – 2012. – Вип. 126. – С. 225–233.
7. Сучасна земельна політика України : монографія / А. Д. Юрченко, А. М. Мірошніченко, А. В. Кузьмін ; Рада Національної безпеки і оборони України, інститут проблем Національної безпеки. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 264 с.

Разработаны и обоснованы основные положения и направления реализации стратегии рационального землепользования в аграрных формированиях.

Стратегия, рациональное землепользование, аренда, земельные отношения, механизм, охрана земли.

Substantive provisions and directions of realization of strategy of rational land-tenure are developed and grounded in the agrarian formings.

Strategy, rational land-tenure, lease, land relations, mechanism, guard of the landed resources.

УДК 657.471

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РЕЗЕРВУ У СТРУКТУРІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

В. В. Ващенко, аспірант*

Розглянуто підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення категорії «резерв» в економічній літературі. Приділено увагу забезпеченню формування та використання резервів на вітчизняних підприємствах.

Підприємство, резерв, розвиток, система.

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор М. П. Талавиря

Розвиток суспільства і розвиток наук – взаємопов'язаний процес, який безпосередньо впливає на розвиток економічної думки. Все частіше в науковій літературі ми зустрічаємося з дискусіями, які стосуються тлумачення категорії «резерв», що підтверджує актуальність цієї теми. У зв'язку з тим, що кожен науковець вкладає у поняття «резерв» різний зміст, залежно від своєї галузевої специфіки знань, а також враховуючи недосконалість нормативно-законодавчої бази України, поряд із проблемою термінології виникає проблема класифікації резервів, яка потребує розгляду й вирішення. З огляду на це, ми дослідили економічний зміст категорії «резерв», види резервів відповідно до вимог чинного законодавства та їх класифікацію.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Великий вклад у вчення про розвиток резервів внесли такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як Й. Бетге, Ю. А. Верига, М. О. Козлова, І. О. Кошкіна, Я. Д. Крупка, Я. В. Соколов, які зосереджують увагу на необхідності створення резервів капіталу з метою своєчасного захисту підприємства від негативних явищ, підвищення його фінансової стійкості та управління ризиками.

Мета дослідження – визначення основних етапів розвитку людського суспільства та їх вплив на процес еволюції резервів підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Сприйняття будь-якого поняття з часом змінюється, трансформується, набуває нових смислових значень. І резерви підприємства не є винятком. Перші згадки про резерви знаходять свої витоки ще у Стародавньому Китаї (1256–1122 рр. до н. д.). Вже тоді існувала система резервних фондів (загальний, спеціальний та власне резервний фонд), яка детально описана у Фу. Визначали не тільки склад фондів, описували також джерела їх формування, цілі використання та періодичність стягнення й максимальний розмір кожного з податків. Проаналізувавши відповідні теоретичні та практичні джерела, ми дійшли висновку, що моделі захисту підприємства від непередбачених подій вивчали відомі економісти й пропонували для використання у взаємозв'язку з різними макроекономічними процесами в межах створених ними моделей:

- економічного росту (Соллоу Р., Харрада-Дюмарше);
- ринкової вартості (Модільяні – Міллер);
- статистичної та динамічної економічних теорій (Пол Е. Самуельсон);
- теорії рівноваги (Ерроу К.);
- теорії оптимального розподілу ресурсів (Кантарович Л. В.);
- монетарної теорії (Фрідман М.);
- процесу прийняття рішень (Саймон Г.).

Поняття «резерв» має доволі змістовне навантаження та широко використовується в наукових економічних виданнях і практичній діяльності суб'єктів господарювання. Кожен автор намагається розкрити зміст поняття «резерв» відповідно до специфіки своєї галузі знань. Існування різноманітних підходів до визначення поняття «резерв»

призводить до плутанини в оцінці їхнього економічного змісту у зв'язку з тим, що резерви розглядаються з різних позицій: з позиції держави, регіону, окремої галузі та підприємства.

Поняття «резерв» походить від французького «*reserve*», що в перекладі означає «запас», чи від латинського «*reserve*» – економлю, зберігаю». Так, у Великій радянській енциклопедії резерв – це запас чогонбудь на випадок необхідності; джерело, звідки черпаються необхідні нові ресурси [1]. Відповідно до Тлумачного словника В. Даля, резерв – запас, речі про запас, у запасі, запасне військо, запасна сила [2]. Словник С. І. Ожегова визначає резерв як запас, звідки черпаються нові сили, ресурси; частина військ що залишається у розпорядженні керівника для використання її в потрібний момент; склад військовозобов'язаних, яких призивають в армію за мобілізацією [3]. Відповідно до Великого економічного словника А. Б. Борисова, резерви – це запаси (матеріальні й грошові), створені для компенсації дії різних неврахованих факторів на ринку, стихійних лих, збоїв у виробництві; можливості покращання використання наявних виробничих ресурсів [4].

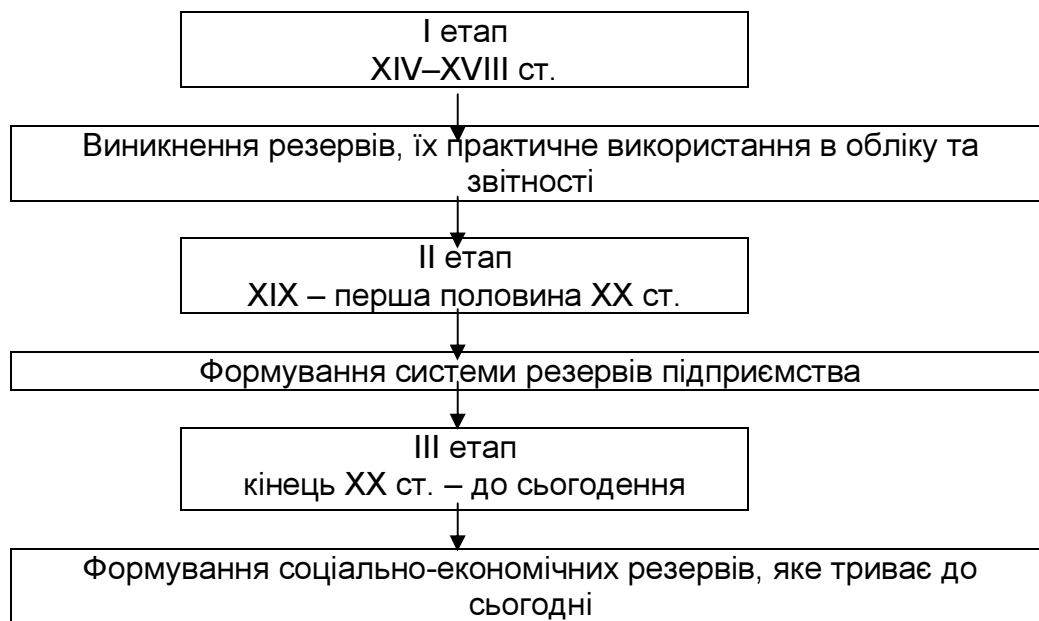
Великий економічний словник під редакцією А. Азриліяна пропонує нам ґрунтовніше визначення резервів, доповнюючи наведене вище і додає нове, визначає, що резерв – це відокремлена частина активів, яка концентрується у резервних (страхових) фондах – як централізованих, так і децентралізованих, і призначається для покриття непередбачуваних потреб, витрат для підстрахування [5]. В економічній літературі довідкового характеру можна зустріти такі види резервів залежно від видів діяльності: банківський, бюджетний, валютний (золотовалютний), ліквідний, майбутніх платежів, обов'язковий, офіційний, статутний, фінансовий, добровільний, страховий, капітальний. Отже, наведені визначення поняття «резервів» відрізняються, тому що кожен автор характеризує різні їх види.

В економічній літературі вперше резерви знайшли своє відображення в бухгалтерських балансах наприкінці XIV – початку XV ст. В історичній перспективі процес розвитку резервів можна розподілити на декілька етапів (див. рисунок).

Для першого етапу резервування характерне створення таких резервів: резерви для компенсації збитків, спричинених сумнівними боргами; оціночні резерви фіскального характеру (для сплати податків та мита). На цьому етапі розвитку людського суспільства не існувало законодавчої бази, яка б регламентувала створення резервів, тому підприємствам доводилося формувати за рахунок власного прибутку джерела для покриття податкових потреб держави та запобігання банкрутству. Таку практику створення резервів використовували в Іспанії, Португалії, Італії та Греції.

Період становлення та розвитку резервування (другий етап) пов'язаний з виникненням та розвитком акціонерних товариств у складі власного капіталу яких з'являється резервний капітал, створений за рахунок прибутку. На цьому етапі розвитку процес створення,

функціонування акціонерних товариств, порядок створення та розмір статутного й резервного капіталу регламентовано на законодавчому рівні. Унаслідок цього, наприкінці XIX – початку XX ст. було сформовано систему резервів, яка складалася з восьми категорій: статутні законодавчі резерви; регламентовані статутні резерви; оціночні резерви по знеціненню активів; оціночні податкові резерви (відстрочені податки); амортизація; оціночні резерви цільового характеру; оціночні резерви регулюючого характеру; приховані резерви.

Етапи розвитку системи резервування

Третій етап розвитку резервування характеризується початком формування та використання резервів соціально-економічного характеру: резерв участі працівників у прибутку, додаткові пенсійні фонди, спеціальні пенсійні фонди. Джерелом формування зазначених резервів виступав чистий прибуток. На цьому етапі особливу увагу було приділено державному регулюванню формування пенсійних фондів і створення системи резервів для захисту пенсійних вкладів підприємств та працівників. Створення резерву участі працівників у прибутку було напрямом реалізації завдань соціально-орієнтованої економіки. На нашу думку, формування соціально-економічних резервів є передумовою стабільного функціонування економіки держави, збільшення її продуктивності та дозволить досягти “економічного спокою” серед працюючого населення.

Зазначимо, що поняття «резерви» можна розглядати як з економічного, так і з практичного погляду. З економічного погляду, під резервами ми розуміємо запаси ресурсів, необхідні для постійної роботи підприємства. Вони створюються цілеспрямовано на випадок потреби у вигляді резервних запасів сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів, виробничих потужностей. Під час аналізу фінансово-господарської

діяльності ми визначаємо їх необхідні норми для безперервної та ритмічної роботи підприємства. З практичного погляду, під резервами ми розуміємо невикористані можливості поліпшення ефективності виробництва. Вияв резервів та визначення реальних шляхів їх ефективного використання є основним завданням економічного аналізу.

З боку економічного аналізу, вчені кінця ХХ ст. під резервами розуміли невикористані можливості збільшення ефективності виробництва, посилення дії факторів, що сприяють зростанню ефективності господарювання та усунення негативного впливу інших факторів [6]. На думку М. І. Баканова та О. Д. Шеремета, під резервами треба розуміти невикористані можливості зменшення поточних та авансованих затрат матеріальних, трудових і фінансових ресурсів за умови незмінного рівня розвитку продуктивних сил та виробничих відносин [7]. Савицька Г. В. у своїх роботах використовує термін «господарські резерви» як можливість розвитку виробництва щодо досягнутого рівня при використанні досягнень науково-технічного прогресу. Крім цього, за її словами, економічна сутність резервів збільшення ефективності виробництва полягає в повному та раціональному використанні зростаючого потенціалу для отримання більшого обсягу високоякісної продукції за мінімальних затрат праці на одиницю продукції [9].

Виконане дослідження дало нам змогу дійти висновку, що під резервами необхідно розуміти витрати цільового характеру, створені відповідно до чинного законодавства, установчих документів, принципів бухгалтерського обліку, резервів майбутніх витрат і платежів, резервного капіталу та призначені для здійснення обов'язкових виплат, покриття передбачуваних і очікуваних витрат, усунення наслідків надзвичайних подій та забезпечення задовільних умов функціонування суб'єкта господарювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі розглянутих вище міркувань щодо сутності поняття “резерв” ми можемо зробити висновок, що наведені визначення в цілому розкривають економічний зміст досліджуваної категорії як джерела покриття очікуваних, чітко визначених витрат і можливих збитків; внутрішніх зобов'язань підприємства; виступають у ролі стабілізатора впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства внутрішніх та зовнішніх факторів. Дійсно, з кожною характеристикою резерву можна погодитися, тому що резерв є внутрішнім зобов'язанням підприємства з невизначеною сумою та датою погашення; джерелом для накопичення ресурсів чи покриття збитків.

Список літератури

1. Баканов М. И. Теория экономического анализа : учеб. / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. — 4-е изд., доп. и перераб. — М. : Финансы и статистика, 1998. — 416 с.
2. Барнгольц С. Б. Экономический анализ хозяйственной деятельности на современном этапе развития / С. Б. Барнгольц. — М. : Финансы и статистика, 1984. — 214 с.
3. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. — 3-е изд. — М. : Советская Энциклопедия, 1975. — Т. 21. — 640 с.

4. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – М. : Фонд «Правовая культура», 1994. – 528 с.
5. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2001. – 895 с.
6. Верига Ю. А. Резерви підприємств України: види, методи створення і подання інформації у фінансовій звітності / Ю. А. Верига // Науковий вісник ПУСКУ. – 2004. – № 1 (11). – С.116–119.
7. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / В. И. Даль. – Т. 4 : Н- V - Оформл. «Диамант». – СПб. : Диамант, 1996. – 688 с.
8. Ожегов С. И. Словарь русского языка : ок. 57 000 слов / С. И. Ожегов ; под ред. чл.- корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1988. – 750 с.
9. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – 4-е изд., перераб. и доп. – Минск : Новое знание, 2000. 688 с.

Рассмотрены подходы отечественных и зарубежных ученых к определению категории «резерв» в экономической литературе. Уделено внимание обеспечению формирования и использования резервов на отечественных предприятиях.

Предприятие, резерв, развитие, система.

Approaches domestic and foreign scholars to the definition of "reserve" in the economic literature. Paid attention to the development and use of reserves for domestic enterprises.

Enterprise, reserve development, system.

УДК 338.432

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

***З. М. Герасимів, кандидат географічних наук
Бережанський агротехнічний інститут***

Розглянуто сучасний стан розвитку тваринництва на сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області, розкрито ефективність виробництва продукції галузі. Проаналізовано основні проблеми тваринництва, запропоновано заходи для його перспективного розвитку.

Ефективність, продуктивність, товарність, собівартість, рентабельність, прибуток, інтенсифікація.

Тваринництво в Тернопільській області є важливою галуззю сільського господарства, що значною мірою впливає на розвиток рослинництва, однак,